

Педагогічна регіональна історіографія як поняття

Із проголошенням незалежності України актуалізувалися дослідження різних аспектів історії освіти регіонального характеру, особливістю яких є обмеження конкретними географічними межами. У 1995–2014 рр. загалом в Україні було захищено 120 дисертацій, із них 115 кандидатських [1, с. 165]. До здобутків таких досліджень відносимо введення до наукового обігу документів, переважна кількість яких виявлена в обласних і міських архівах, а також регіональних періодичних видань, на основі яких встановлено специфічні особливості розвитку того чи іншого освітнього процесу або явища. Завдяки цим дослідженням у науковому просторі з'явився масив різних типів наукових праць (статті, посібники, монографії, дисертації), які сукупно становлять педагогічну регіональну історіографію. Осмислення змісту цього поняття, на нашу думку, сприятиме розробленню теоретико-методологічних засад означеного міждисциплінарного наукового напрямку, зокрема уникненню дублювання тем історико-педагогічних розвідок, визначенню їхньої наукової новизни.

Історіографічний огляд свідчить, що проблему історичної регіоналістики вивчають відомі українські історики (Я. Верменич, Я. Калакура, І. Колесник, В. Смолій та ін.). Теоретико-методологічні основи цього напрямку обґрунтовує відділ історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України, напрацювання якого важливі для розроблення педагогічної регіоналістики. Крім того, зазначимо, що в Україні виходить щорічний збірник наукових праць «Регіональна історія України» (із 2007 р., головний редактор – В. Смолій, відповідальний редактор – Я. Верменич).

Історики педагогіки (Л. Березівська, Л. Ваховський, Л. Голубнича, І. Коваленко, Н. Коляда, В. Курило, С. Лобода, О. Сухомлинська, В. Федяєва та ін.), вивчаючи цю проблему, доводять важливість і перспективність педагогічної регіоналістики як напрямку історико-педагогічних розвідок. Про полярність міркувань щодо об'єкта, предмета, методики регіональної історії освіти свідчать результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Історико-педагогічні дослідження: регіональний вимір» (Див.: Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. пр., 2006) [4].

Для розуміння змісту цього питання варто окреслити дефініцію «історична регіоналістика». Я. Верменич вважає, що це «міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає процеси життєдіяльності людських спільнот і комунікативних зв'язків у територіальній площині, у межах регіонів, що історично склалися; аналізує взаємодію географічних, економічних, демографічних, екологічних, соціокультурних та інших процесів у регіональному вимірі» [2]. Поняття «регіональна історіографія» у широкому розумінні, на думку вченої, «це науковий напрям, який предметно досліджує закономірності становлення і розвитку історичної думки в певних усталених регіонах і процес дослідження регіональної специфічності» [3, с. 252]. Водночас вона визначає об'єктно-предметну сферу історіографії регіональних досліджень як вивчення одночасно в двох вимірах –

хронологічному й хорологічному (просторовому) – доробку істориків і представників суміжних галузей наукового знання, які жили та працювали в певному регіоні й своїми працями істотно збагатили уявлення про історичний процес, його специфічні регіональні особливості [3, с. 253].

Історик педагогіки І. Коваленко розглядає історико-педагогічну регіоналістику як «специфічний міждисциплінарний напрям сучасної історико-педагогічної науки, який максимально наближений до «історичної регіоналістики» та користується спільним із нею поняттєвим інструментарієм, який потребує відповідної модифікації» [6, с. 209]. Погоджуючись із цією думкою, розглянемо зміст поняття «педагогічна регіональна історіографія».

На основі аналізу праць істориків та істориків педагогіки можна зробити висновок про те, що педагогічна регіональна історіографія в широкому розумінні – це науковий напрям, який предметно досліджує закономірності становлення й розвитку історії освіти та педагогічної думки в певних ustalених регіонах задля виявлення регіональної специфічності; у вузькому – це сукупність напрацювань істориків освіти й працівників суміжних галузей із різних проблем історії педагогіки, освіти (освітні процеси та явища, педагогічна думка), які жили й працювали в конкретному регіоні та своїми розвідками збагатили уявлення про розглядуваний процес і його специфічні регіональні особливості в певний історичний період.

Вважаємо перспективним подальший розвиток педагогічної регіональної історіографії як окремого наукового напрямку та складника історії педагогіки з урахуванням теоретичних здобутків сучасних українських і зарубіжних істориків з історіографії, історичної регіоналістики.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Проблеми освіти та виховання в діяльності київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Березівська Лариса Дмитрівна ; Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ, 1998. – 212 арк. – Бібліогр.: арк. 174–189.
2. Верменич Я. В. Регіоналістика історична [Електронний ресурс] / Верменич Я. В. // Інститут історії України НАН України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Rehionalistyka_istorychna (дата звернення: 18.10.2019). – Назва з екрана.
3. Верменич Я. В. Регіональна історіографія: зміст і структура поняття / Ярослава Верменич // Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2002. – Вип. 11. – С. 249–256.
4. Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. № 19, ч. 1. Історико-педагогічні дослідження / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 267 с.
5. Голубнича Л. О. Регіональний вимір досліджень із педагогічної історіографії / Л. О. Голубнича // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2013. – Вип. 63. – С. 25–30.
6. Коваленко І. Історико-педагогічні дослідження з позицій регіонального підходу: проблема поняттєвого визначення / І. Коваленко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворіз. пед. ін-т ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Кривий Ріг, 2017. – № 1. – С. 204–210.
7. Українська історико-педагогічна наука у дзеркалі тематики дисертаційних досліджень (1995–2014) : хронол.-темат. покажч. закордированих тем дис. дослідж. зі

І. В. Зайченко

До питання про кваліфікаційні ознаки педагогічної преси України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Важливість регіональних історико-педагогічних досліджень відзначали В. Шамахов (1980), Е. Дніпров (1981), О. Сухомлинська (1999, 2007), М. Богуславський (1999).

В останні десятиріччя в Україні з'явилась низка дисертаційних досліджень, в яких розкривається історія розвитку сільськогосподарської освіти в окремих регіонах України у ХІХ – на початку ХХ ст.

Так, у 2007 р. М. В. Костюк у кандидатській дисертації «Становлення та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів і дослідної справи Черкащини (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)», а в 2008 р. в однойменній монографії розкрив законодавче забезпечення аграрної освітньої діяльності, визначив типи сільськогосподарських навчальних закладів відзначеного регіону, проаналізував специфіку їх діяльності, зміст, організаційні форми підготовки кваліфікованих спеціалістів сільськогосподарської галузі, визначив внесок окремих педагогів у розвиток сільськогосподарської освіти і науки.

У кандидатській дисертації О. І. Михайлюка «Формування мережі і розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Полтавщини в ХІХ – на початку ХХ століття» (2001) розкрито процес формування мережі і розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Полтавщини в названій період.

Кандидатська дисертація Д. В. Рибченко «Формування мережі і розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Київщини в ХІХ – на початку ХХ століття» (2004) присвячена аналізу процесу створення й діяльності мережі професійної аграрної освіти в місті Києві, розкриттю ролі Уманського сільськогосподарського училища у розвитку аграрної освіти.

У кандидатській дисертації У. І. Терлецької «Розвиток сільськогосподарської освіти в Чернігівській губернії (середина ХІХ – початок ХХ століття)» (2015) обґрунтовано періодизацію розвитку сільськогосподарської освіти, розкрито розвиток мережі сільськогосподарських навчальних закладів, проаналізовано організаційно-педагогічні засади загальноосвітньої і професійної підготовки учнів сільськогосподарських шкіл, розкрито особливості і форми поширення сільськогосподарських знань, визначено внесок окремих діячів у розвиток сільськогосподарської освіти та поширення сільськогосподарських знань серед селянства в регіоні.

Вищевідзначені дослідження створюють певні передумови для подальших досліджень більш широкого й глибокого характеру.

Аналіз джерельної бази дослідження розвитку сільськогосподарської освіти в Україні на окремих історичних етапах потребує окремого розгляду.